

ظهور فضایی جدی در مطالعات حدیثی

مطالعات حدیث پژوهی و رجال شناسی در ایران پس از انقلاب اسلامی در مقایسه با قبل از آن در گفت‌گو با حجت‌الاسلام مهدی مهریزی

کتاب ماه دین: مطالعات حدیثی در ایران پس از انقلاب (طی این سه دهه) از چه ویژگی‌ها و شاخصه‌هایی برخوردار بوده است؟

حجت‌الاسلام مهریزی: یکی از ویژگی‌های مطالعات حدیثی در طی این سه دهه، کارهای پژوهشی و گروهی در حوزه حدیث است که پس از انقلاب به صورت جدی مشاهده می‌شود. این کارهای گروهی پیش از انقلاب هم بوده، مانند کار جامع احادیث شیعه که با نظارت آقای بروجردی و کار معجم حدیث که زیر نظر آقای خویی انجام می‌شد، اما پس از انقلاب، بسیار جدی‌تر دیده می‌شود.

دومین ویژگی، تأسیس بنیادهای کار پژوهشی در حوزه حدیث است که آن هم به صورت جدی‌تر به آن پرداخته شده است. مثل دارالحدیث که از مراکز فعالی است که اختصاصاً به کارهای حدیثی می‌پردازد و نیز برخی از مراکز گروه حدیث، مانند بنیاد پژوهش آستان قدس رضوی که به صورت جدی فعالیت دارد.

سومین اتفاقی که در این زمینه شکل گرفت: یکی، بحث راه‌اندازی نشریات تخصصی است که در حال حاضر، در زمینه حدیث حدود ده نشریه اختصاصی داریم؛ یکی از این نشریات، «علوم حدیث» است که دارالحدیث منتشر می‌کند و علوم حدیث عربی، که شش ماه یک‌بار منتشر می‌شود و گفتنی است، نشریه علوم حدیث چندین سال است که امتیاز درجه علمی و پژوهشی را داراست و نیز نشریه حدیث اندیشه و میراث حدیث شیعه است که آن‌ها نیز توسط دارالحدیث منتشر می‌گردند. دیگر نشریات در این زمینه، سفینه، نهج‌البلاغه و نیز مطالعات قرآن و حدیث است که دانشگاه الزهرا منتشر می‌کند.

تشکیل دانشکده حدیثی نیز از دیگر کارهایی است که دارالحدیث عهده‌دار آن است. این دانشکده، یک شعبه در تهران در مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد و شعبه دیگری در قم در مقطع فوق لیسانس دارد و نیز رشته تخصصی نهج‌البلاغه که در حوزه علمیه در سطح ۳ تأسیس شده است. از اتفاقات دیگر، تأسیس کتابخانه تخصصی است که دارالحدیث پیش‌گام آن بوده و کتابخانه حدیث، وابسته به دفتر آیت‌الله سیستانی که در قم راه‌اندازی شد. و نیز کتابخانه حدیث در تهران راه‌اندازی شده است، علاوه بر این، همایش‌هایی نیز در این سال‌ها درباره محدثان برگزار شده است؛ برای نمونه، دارالحدیث برای عبدالعظیم حسنی، به عنوان یک محدث، کنگره بزرگی برگزار کرده است. درباره فیض کاشانی نیز که یک بخش از کارهایش کار حدیثی است، همایشی

اشاره

حجت‌الاسلام مهدی مهریزی، دانش‌آموخته حوزه، هم‌زمان، علاوه بر تدریس دروس حوزه و دانشگاه - های مختلف اشتغال دارد. هم‌چنین ایشان در همایش‌ها و کنفرانس - های علمی بسیاری به ارائه مقاله و سخنرانی پرداخته است. از ایشان، در حدود بیست تألیف در حوزه‌های حدیث، فقه و مسائل مربوط به حقوق زنان و بیش از هشتاد مقاله پژوهشی انتشار یافته است.

برگزار شده است. در حوزه علمیه قم نیز نشست‌های علمی مختلفی داشتیم.

یکی دیگر از اتفاقات مربوط به این حوزه، حضور زنان است که در نوشتن پایان‌نامه و برخی از کتاب‌های حدیثی حضور داشته‌اند. چهارمین ویژگی، پرداختن به مباحث تئوریک و نظری در حوزه مباحث حدیثی و حتی بحث‌های تئوریک درباره فقه و حدیث است که این‌ها از جمله مباحثی است که قبلاً نبوده است. بنابراین این‌ها چهار ویژگی عمده است که در حوزه فعالیت‌های پژوهشی حدیث می‌شود به آن اشاره کرد.

کتاب ماه دین: سمت و سوی مطالعات حدیثی در این سه دهه را چگونه می‌بینید؟

حجت‌الاسلام مهریزی: سمت و سوی این مطالعات می‌تواند به دو صورت باشد که یکی، به شکل و قالب، و دیگری، به موضوع برمی‌گردد. از کارهایی که در این سال‌ها بسیار جدی مطرح شده است:

۱. تصحیح متون قدیمی مربوط به حدیث یا کتاب‌ها و رساله‌هایی است که تا به حال منتشر نشده است؛ برای نمونه، کتاب تهذیب که مجدداً توسط آقای غفاری تصحیح شده و به طبع رسید و نیز من لایحضر الفقیه که آن هم مجدداً تصحیح شده و به چاپ رسید، کتاب کافی که دارالحدیث، عهده‌دار چاپ آن شده و وسائل الشیعه که توسط مؤسسه آل‌البیت تصحیح و چاپ شده و نیز کتاب اثبات‌الهدی که در مشهد تصحیح و چاپ شده است.

۲. ترجمه متون روایی به زبان‌های دیگر است که دارالحدیث و برخی از مؤسسات دیگر به آن اقدام کرده‌اند. این آثار به زبان‌های انگلیسی، فارسی، روسی، اسپانیایی ترجمه شده است.

برای نمونه، این متون شامل نهج‌البلاغه است که دارالحدیث آن را به زبان چینی ترجمه کرده است و نیز میزان‌الحکمه که یک دسته‌بندی موضوعی از احادیث است، خلاصه‌ای دارد که دارالحدیث خلاصه آن را به زبان‌های انگلیسی، روسی و چند زبان دیگر ترجمه کرده است و نیز صحیفه سجادیه که به زبان مالایی ترجمه شده است.

۱. دسته‌بندی موضوعی و نظم و نسق دادن به روایات است که اولین بار توسط آقای ری‌شهری در دارالحدیث انجام شده است. هم‌چنین کتاب الحیة که در شش جلد از محمدرضا حکیمی منتشر شده و نیز اثر دیگری، با نام آثارالساجدین که یک دسته‌بندی موضوعی روایات در سی جلد است و توسط آقای احسان‌بخش تألیف شده است و جامع‌الاحادیث شیعه که تألیف آن از زمان آقای بروجردی آغاز شده، ولی تکمیل آن، پس از انقلاب توسط آقای معزی ملایری در سی‌وشش جلد به چاپ رسید و دیگر سنن‌النبی، مجموعه‌ای ده جلدی است که آستان قدس رضوی آن را به چاپ رسانده است. از دیگر کارهای جدید دیگر که پس از انقلاب شاهد آن هستیم، تنظیم‌های

جدید و استخراج احادیث مشترک شیعه و اهل سنت است که مؤسسه جهانی‌التقریب عهده‌دار آن است.

۲. پالایش احادیث است؛ ما در ایران کتابی در این زمینه با عنوان اخبارالدخيلة در چهار جلد داریم که مؤلف آن مرحوم محمدتقی شوشتری است. پس از انقلاب، کار دیگری در این موضوع انجام شد که توسط یکی از علمای لبنانی به چاپ رسیده و بعد از انقلاب در ایران ترجمه شده است. دیگر، اخبار و احادیث ساختگی که بنیاد پژوهش آستان قدس رضوی آن‌را به چاپ رسانیده است.

۳. نگاشتن شرح و تعلیق بر احادیث شیعه است؛ برای مثال، از شروخی که بر نهج‌البلاغه نگاشته شده است می‌توان یاد کرد که از جمله آن شرح محمدتقی جعفری، علامه محمدتقی شوشتری و شرح ناصر مکارم شیرازی است.

۴. راهنمایی و فهرست موضوعی بر احادیث است. این اتفاق، شامل کتاب‌هایی چون: نهج‌البلاغه، صحیفه سجادیه، بحرالانوار و وسائل‌الشیعه شده است.

۵. فعال شدن بحث‌های تئوریک و نظری در این زمینه است؛ مانند کتاب کلیات رجال، اثر جعفر سبحانی که در آن به بحث‌های تئوریک مربوط به رجال پرداخته شده است. هم‌چنین بحث‌های تئوریک در زمینه فقه‌الحدیث، مبانی و روش فهم حدیث و تاریخ حدیث نیز شکل گرفته است. برای نمونه: دارالحدیث تألیفی با عنوان تاریخ حدیث شیعه در پنج جلد را در برنامه کاری خود دارد که سه جلد آن به چاپ رسیده است.

کتاب ماه دین: ارزیابی شما از وضعیت مطالعات حدیثی به لحاظ کمی و کیفی چگونه است؟

حجت‌الاسلام مهریزی: با توجه به تحلیلی که بیان کردیم، این مسئله، خوب و قابل دفاع است، زیرا در این سه دهه ما شاهد فضای جدی در زمینه مطالعات حدیثی می‌باشیم.

کتاب ماه دین: آیا می‌توان گفت، مطالعات حدیثی در این ایام، فعال‌تر از مطالعات قرآنی بوده است؟

حجت‌الاسلام مهریزی: خیر. به دلیل این‌که مطالعات مربوط به قرآن از قبل از انقلاب هم حضور داشته، لذا شاید در این مقایسه جلوه نکند، اما، چون کارهای حدیثی، با این تنوع، از قبل حضور نداشته، نمایان‌تر جلوه می‌کند.

کتاب ماه دین: در مقایسه میان آثار تألیفی در حوزه مطالعات حدیثی و آثار ترجمه‌ای این حوزه به زبان فارسی، چه نکاتی به نظر شما قابل طرح است؟

حجت‌الاسلام مهریزی: متأسفانه، در این زمینه، کار ترجمه - ای نداریم و تنها از کارهای حدیثی تألیف شده، توسط مستشرقان، مقالاتی اندکی وجود دارد. هم‌اکنون کتابی را در دارالحدیث از یکی از شخصیت‌های برجسته خاورشناس در حال ترجمه داریم که در حوزه حدیث فعالیت دارد و نیز هفده مقاله از بهترین مقالاتی که

توسط غربی‌ها نگاشته شده و توسط دکتر کریمی‌نیا ترجمه شده و آماده چاپ است.

کتاب ماه دین: مطالعات حدیثی در ایران (سه دهه پس از انقلاب) در مقایسه با وضعیت جهانی چگونه است؟

حجت‌الاسلام مهریزی: با توجه به این مسئله که ما زمینه‌ای در این حوزه از قبل نداشتیم و با مقایسه جمعیت خودمان با اهل تسنن، به نظر بنده، این مطالعات درخور توجه و دفاع است.

کتاب ماه دین: اگر بخواهید به نمونه‌های چشم‌گیر و قابل عرضه مطالعات حدیثی به محافل آکادمیک اشاره کنید، چه می‌گویید؟

حجت‌الاسلام مهریزی: از کارهای قابل توجه، یکی کارهای تصحیحی است که قابل عرضه است. نمونه دیگر مقالاتی است که در فصل‌نامه علوم حدیث به چاپ می‌رسد که برخی از آن‌ها قابل توجه و عرضه‌اند. در بحث‌های تئوریک، نیز کتاب تاریخ حدیث شیعه و مجموعه میراث حدیث شیعه که شامل رساله‌های مختلفی است و در ده شماره منتشر شده و کتاب سنن‌النبی که بنیاد پژوهش آستان قدس عهده‌دار چاپ آن بوده، عرضه‌شدنی‌اند.

کتاب ماه دین: درباره آسیب‌شناسی مطالعات حدیثی طی این سه دهه، چه نکاتی را قابل طرح می‌دانید؟

حجت‌الاسلام مهریزی: یکی از آسیب‌های عمده در این حوزه استفاده اندک از آثار خاورشناسان و اهل سنت است که در برخی موارد پیش‌تر از ما هستند. آسیب دیگر، تألیفات سست و تکراری در این حوزه است.

آیا این آسیب‌ها قابل علاجند و اقدامی برای حل آن انجام می‌گیرد؟

حجت‌الاسلام مهریزی: در بخش اول، نیاز به نوعی فضا سازی است که دارالحدیث، تا حدودی این فضا را ایجاد کرده است و نیز برخی از کتاب‌خانه‌های تخصصی مشکل دسترسی به آثار خاورشناسان را برطرف کرده‌اند. در مورد دوم نیز منشأ این آفت ارتقاء رتبه دانشگاهی برای برخی افراد است که اگر برطرف شود، این آسیب وجود نخواهد داشت.

